

ESMERALDA VAN BOON

Arabië is geen land

Uitgeverij Brandt
Amsterdam 2015

INHOUD

PROLOOG 7

1. Irak 11
2. Islamitische Staat 25
3. Syrië 37
4. Libanon 49
5. Jordanië 59
6. Israël en de Palestijnse gebieden 69
7. Egypte 81
8. Tunesië 95
9. Marokko 105
10. Algerije 115
11. Libië 123
12. Qatar 137
13. Verenigde Arabische Emiraten 145
14. Oman 153
15. Jemen 163
16. Saoedie-Arabië 177

Copyright © 2015 Esmeralda van Boon

Omslag: Robbie Smits

Beeld voorplat: Shutterstock.com

Auteursfoto omslag: Marzouk Magouz

Typografie: Zeno Carpentier Alting

NUR 697

ISBN 978-94-92037-03-9

PROLOOG

‘Hoe zit het nu eigenlijk daar in Arabië?’

‘Euh nou, Arabië is geen land.’

‘Nee dat weet ik ook wel, maar ik snap steeds minder van die regio, dan is er weer wat in Jemen, Tunesië, Libië en dan weer Egypte. Dan denk ik het te begrijpen en dan blijkt het toch weer helemaal anders te zijn. Kun jij me niet vertellen hoe het zit?’

Gesprekken als dit heb ik regelmatig op verjaardagen en feestjes, maar ook gewoon op straat. Wanneer mensen te weten komen dat ik Arabist en journalist ben, al jaren veelvuldig in het Midden-Oosten kom om verslag te doen van wat daar gebeurt en dat ik in Egypte heb gewoond, vragen ze me soms het hemd van het lijf. Om op zo’n moment even kort en toegankelijk uit te leggen hoe het volgens mij in elkaar zit is altijd een uitdaging. Toch waag ik altijd een poging. Halverwege de poging merk ik meestal dat het niet zo één, twee, drie uit te leggen is, zonder meer achtergrond en context te bieden. Uiteindelijk lukt het me nooit de vraagsteller een helemaal bevredigend antwoord te geven.

WAAROM DIT BOEK?

Honderd doden bij wéér een aanslag in Irak, activisten die zonder reden in de gevangenis worden gegoooid, christelijke kerken aangevallen door moslims, Saddam Hoessein die plotseling wordt opgehangen, een nieuwe revolutie in Egypte... ‘Goedenavond!’ Een kleine greep uit nieuws

uit het Midden-Oosten dat de laatste jaren onze huiskamer binnenkwam. Verhalen worden steeds groter en ingewikkelder. Nuances worden vaak achterwege gelaten en met name de grote, negatieve gebeurtenissen komen aan het licht. Deze regio biedt echter zoveel meer dan de selectie die wij op onze televisie te zien krijgen. Hoe zit het nou eigenlijk daar in het Midden-Oosten? Waarin verschillen de landen van elkaar? Zijn er overwegend dictators aan de macht? Is iedereen bezig met oorlog voeren en olie winnen? Hoe welvarend is de regio? Gaan er alleen maar bommen af? Zijn de revoluties geslaagd? Zijn dictators vervangen door democratisch gekozen presidenten? Of ligt het allemaal net even iets anders?

Ik heb dit boek geschreven voor mensen die zich verbonden voelen met een ander gedeelte van de wereld, voor mensen die meer willen begrijpen over het *hoe*, maar zeker ook over het *waarom*, voor mensen die wel wat achtergrondinformatie zouden willen hebben bij het nieuws dat ze tot zich krijgen. En natuurlijk voor de mensen die mij dagelijks vragen stellen!

INDELING

Ik geef een kort overzicht van zeventien landen die in het Midden-Oosten en Noord-Afrika liggen. Voor ieder hoofdstuk koos ik een insteek die typerend is voor dat land, afgewisseld met persoonlijke verhalen, nieuwsfeiten, en genoeg concrete informatie om een helder idee te krijgen van hoe het land in elkaar zit. Het is geen encyclopedisch werk, maar een kort, toegankelijk, informatief boek dat – hoop ik – ook nog eens leuk is om te lezen.

Niet ieder land heb ik vanuit dezelfde invalshoek benaderd. Voor het ene land is de invloed die het uitoefent in de regio belangrijk; voor het andere land verdient juist de interne gang van zaken meer aandacht. Een aantal van de beschreven landen komt zo vaak terug in het dagelijks

se nieuws dat wat meer achtergrondinformatie welkom is. Sommige landen in dit boek worden uitgebreider beschreven dan andere, afhankelijk van het nieuws en de ontwikkeling die er plaatsvindt. De volgende landen komen aan bod: Irak, de Islamitische Staat, Syrië, Libanon, Jordanië, Israël en de Palestijnse gebieden, Egypte, Tunesië, Marokko, Algerije, Libië, Qatar, Verenigde Arabische Emiraten, Oman, Jemen en Saoedi-Arabië.

Op mijn denkbeeldige kleine zolderkamer zat ik eenzaam en alleen te typen. Flarden geschiedenisles, gesprekken en herinneringen spookten door mijn hoofd, de vloer lag bezaaid met boeken, vellen papier en ik dreigde weg te zinken in het moeras aan informatie. Gelukkig kon ik steeds rekenen op de reddende arm van velen.

‘De kunst van het weglaten’ is een zinsnede die ik meerdere malen in mijn hoofd heb moeten herhalen tijdens het schrijven van dit boek. Om elk land in slechts een paar pagina’s te beschrijven bleek een enorme uitdaging. Wat vertel ik wel en vooral: wat laat ik achterwege. Mijn doel is nooit geweest om volledig te zijn over elk land, wel om bij te dragen aan meer grip erover.

Om privacyredenen heb ik de namen van sommige personen in mijn boek veranderd.

BEDANKEN

Toen mijn dochttertje achter mijn computer kroop en net deed of ze typte met de woorden ‘Mama, ik ga je boek afmaken,’ wist ik hoeveel geluk ik had gehad met deze kleine dame en mijn omgeving die mij de mogelijkheid heeft gegeven dit boek te schrijven. Een woord van dank is dan ook op zijn plaats. Mijn dank gaat uit naar mijn omgeving die me heeft bijgestaan in mijn schrijffproces. Er is meegedacht en gediscussieerd als ik dreigde weg te zakken in het moeras. Meerdere mensen zijn mijn proefpersonen geweest om te kijken of een invalshoek voor een land de juiste was. Tes-

sa, Milan en Judith, dank jullie voor het meedenken over ons oude thuisland Egypte. Tirza, onze brainstormmiddagen waren hilarisch maar vooral vruchtbaar, dank daarvoor. De kleine tuinonderbrekingen waren precies wat ik nodig had, dank daarvoor Paulien. Gelukkig begrepen meerdere mensen in mijn omgeving dat schrijven niet gaat met een rondlopende peuter; dank voor alle oppasuren, Bert, Didy, Albert, Muriel, Jack, Lammie, Marijke en Marleen. Zonder jullie hulp was ik nog lang niet klaar geweest. Saman, dank je voor het meedenken over de 'lastige' landen, je verrassende manier van kijken hielp mij enorm. Fred Leemhuis, al tijdens mijn studie heb ik genoten van je uiteenzettingen over Egypte; ook nu tijdens het schrijfproces was je visie van grote waarde voor me. Eddy, dank je wel voor je positieve energie, die kwam altijd op het juiste moment. De vele collega's met wie ik fantastisch mooie en enerverende reizen heb gemaakt in het Midden-Oosten, dank jullie wel. En mijn collega's van het asielzoekerscentrum in Onnen, dank jullie wel dat ik zo ontzettend veel ongestoord heb mogen zeuren over mijn boek, dat houdt bij dezen op, dat beloof ik. Karin Giphart, dank je wel voor je schrijftips, ze hebben me meerdere keren weer op de rails gekregen. En niet te vergeten: alle mensen die ik heb ontmoet in de landen waar ik over schrijf die me hebben toegelaten in hun levens, en die, door het delen van hun verhalen, een enorme bijdrage hebben geleverd aan het tot stand komen van dit boek.

Mijn twijfels en onzekerheden tijdens dit schrijfproces waren soms groot; Juliët, mijn redacteur, had altijd oppepende woorden voor me, wederom was je mijn grote steun en toeverlaat, dank daarvoor.

Als laatste wil ik bedanken mijn vriend Gerard. Zonder jouw onvoorwaardelijke steun, constante meedenken en het veelvuldige lezen van hoofdstukken was dit boek er nooit gekomen.

1 — IRAK

FEITEN:

Volledige naam: de Republiek Irak

Bevolking: 33,7 miljoen (VN, 2012)

Hoofdstad: Bagdad

Grootte: 438.317 km²

Officiële taal: Arabisch, Koerdisch

Religie: islam

Levensverwachting: mannen 68 jaar, vrouwen 73 jaar

Exportproduct: ruwe olie

FILMEN IN BAGDAD

Ooit heb ik in een klein, stoffig souvenirwinkeltje in een hotel in Bagdad een Duitse reisgids voor Irak gekocht. De gedachte achter de felgekleurde kaft moet zijn geweest dat toeristen een positieve associatie met Irak zouden krijgen. Niet geheel onverwacht staat er op de eerste pagina van de gids een foto van een jonge Saddam Hoessein met daaronder de tekst: 'Veldmaarschalk Saddam Hoessein, onze nationale bevrijdingsheld', begeleid door mooie kleurenfoto's van alle prachtige bezienswaardigheden in Irak. Tijdens een autorit door Bagdad in 2009 laat ik Omar, mijn reisgenoot, dit boek zien. Hij bladert door de pagina's en lacht: 'Ooit was Irak echt zo mooi, geloof me.' Onderweg zien we vervallen gebouwen, vuilnis en bomwerende muren, de zogenaamde 'blastwalls', die de effecten van explosies moeten beperken. Het is moeilijk om je voor te stellen dat mensen hier ooit weer op vakantie zullen gaan. 'Voor een 21ste-

eeuwse variant van deze reisgids zal er veel gefotoshopt moeten worden,' verzucht Omar.

Ondanks de aanslagen zijn Omar en Zaher, twee oude bekenden van me die ik op de Bagdad Filmschool heb leren kennen, een documentaire aan het maken in de straten van Bagdad. Het is inmiddels een paar jaar nadat ik ze heb leren kennen en ik spreek hen nog regelmatig telefonisch vanuit Nederland. Tijdens een van deze gesprekken vraag ik aan Omar hoe hij de documentaire maakt. Zijn antwoord is kort: 'Ik zet de camera aan en film.' Zijn lach klinkt luid door de telefoon. Zoals vele anderen wil hij niet langer in de schaduw van de aanslagen leven. 'Voor ik de deur uit ga zeg ik altijd mijn hele familie gedag. Ik heb toch in mijn achterhoofd zitten dat het wellicht ons afscheid is.' De documentaire gaat over het ontbreken van tv-komedies in Irak. 'Er valt ook niet zo veel te lachen,' zegt Omar. 'Het gaat van kwaad naar erger naar ergst.'

GESCHIEDENIS

Nazar, een Groningse stadsgenoot van me van Iraakse afkomst, heeft het nooit over Irak, maar over Mesopotamië: het land dat tussen de rivieren de Eufraat en de Tigris ligt. Door de eeuwen heen heeft Mesopotamië veel verschillende heersers gehad: de Babyloniërs, Assyriërs, Arameeërs, Perzen, Grieken, Arabieren en Turken. In de zevende eeuw na Christus werd Mesopotamië veroverd door Arabische moslims. De Arabieren stichtten Bagdad en onder het bewind van de Abbasiden ontwikkelde de stad zich tot een van de grootste steden ter wereld. Eeuwenlang diende de stad als centrum van de islamitische beschaving.

Irak was een onderdeel van het Ottomaanse Rijk, dat ten val kwam in 1917. Toen het oude Ottomaanse Rijk werd verdeeld, onstond Irak uit de optelsom van drie Turks-Ottomaanse provincies: Bagdad, Basra en Mosul. Irak kwam

onder Brits mandaat en de Britten installeerden een koning, Faisal ibn Hoessein. In 1932 werd het Koninkrijk Irak onafhankelijk. Een militaire staatsgreep in 1958 maakte een einde aan de door de Britten opgelegde monarchie. Er volgden tien jaren van strijd tussen het leger en de Arabisch-nationalistische Baath-partij. De Baath-partij overwon. De opbouw van het veiligheidsapparaat kwam onder verantwoordelijkheid van Saddam Hoessein te staan. Elke oppositie tegen de Baath-partij werd geëlimineerd. In de jaren tussen 1968 en 1979 kregen alle bestaande Iraakse staatsinstellingen een parallelle eigen organisatie, die de daadwerkelijke macht had. De Baath-partij had de controle over het leger en niet het ministerie van Defensie. Saddam had dit hele systeem opgezet en zijn familieleden en stamgenoten zaten inmiddels, door hem benoemd, op belangrijke posities.

In 1979 werd Saddam de machtigste man binnen de Baath-partij, waardoor hij, als president, tegelijkertijd de machtigste man van het land werd. De Arabische Socialistische Baath-partij, letterlijk de *Arabische Socialistische Partij van de Wederopwekking*, was een politieke partij met afdelingen in de hele regio en een hoofdkantoor in Bagdad. Het regime van Saddam maakte hardhandig een einde aan alle politieke oppositie en andersdenkenden. Er heerste een waar schrikbewind. De partij regeerde van 1968 tot 2003; van 1979 tot 2003 onder leiding van Saddam Hoessein. Na de Amerikaans-Britse invasie in 2003 werd de partij verboden en werd iedereen die eraan verbonden was uit zijn functie gezet.

1980-1988 IRAK-IRAN OORLOG

Saddam Hoessein was pas een jaar aan de macht, toen er in september 1980 een bloedige oorlog uitbrak tussen Iran en Irak. Deze oorlog zou duren tot augustus 1988. Saddam

Hoessein dacht misbruik te kunnen maken van Iran, een land dat duidelijk verzwakt was na de islamitische revolutie die er had plaatsgevonden, en probeerde door middel van de oorlog een olierijke provincie te annexeren. Het betrof een gebied waarvan hij vond dat het historisch gezien bij Irak hoorde. De oorlog ontwikkelde zich echter anders dan hij had gehoopt. In eerste instantie verliep het militaire conflict gunstig voor Irak, maar toen de Iraanse leiders de oorlog als een unieke kans begonnen te zien om het volk te herenigen, door een gezamenlijke vijand te bestrijden, sloeg dat om. Op papier had Saddam een sterk leger, maar het was niet gemotiveerd genoeg. Uiteindelijk kostte de oorlog honderdduizenden mensen het leven.

DE OPPOSITIE

De oppositie tegen het regime van Saddam was altijd zwak. Hoewel de sjiïeten een minderheidspositie bekleedden in de politiek was de groep demografisch gezien in de meerderheid; de sjiïeten vertegenwoordigen al decennialang 60 procent van de bevolking in Irak. Ze wonen veelal in het zuiden van het land, een van oudsher moerassig gebied waar de rivieren de Tigris en de Eufraat samenkomen. In de jaren negentig hielden 120.000 rebellen zich schuil in dit gebied tegen het regime van Saddam. Toen de Amerikanen en de Britten in 1992 een no-flyzone over het gebied instelden, had hij beperkte opties om de rebellen aan te pakken en werd hij gedwongen een ander plan te bedenken. Saddam liet kanalen graven waardoor de moerassen droog kwamen te liggen, er werd gifgas gebruikt en voedsel kwam het gebied niet meer in. Hele dorpen moesten noodgedwongen evacueren. Door al deze acties zijn naar schatting 30.000 mensen om het leven gekomen. En hoewel de no-flyzone werd gehandhaafd, werd er niet omgekeken naar wat er op land gebeurde. In 1993 vluchtten 30.000 rebellen naar Iran. In 1994 stelden de Verenigde Staten voor om van

het zuiden een veiligheidszone te maken, een voorstel dat werd afgewezen door een veto van verschillende Arabische landen, Frankrijk en Rusland. Een semi-onafhankelijk zuiden zag men niet zitten, uit angst dat het in de Iraanse invloedssfeer zou belanden en zich daardoor net zolang tegen het regime in Bagdad zou afzetten tot het er met hulp van Iran in zou slagen om geheel onafhankelijk te worden.

In diezelfde periode voerden in het noorden van het land ook de Koerden oppositie tegen Saddam. In 1988 werd het Koerdische dorp Halabja door Saddam beschuldigd van collaboratie met Iran, wat leidde tot een gifgasaanval, uitgevoerd door het Iraakse leger. Tussen de drie- en vijfduizend mensen overleden ter plekke tijdens deze aanval. Uiteindelijk stierven er nog eens duizenden mensen door de complicaties van het gifgas.

KOERDISTAN

Iraaks Koerdistan, een gebied in Irak dat sinds 1991 als beveiligde zone geldt, wordt beschermd door de VS, Groot-Brittannië en Frankrijk. Het gebied telt drie miljoen Koerden, die na het instellen van de beveiligde zone hun onafhankelijkheid uitriepen. In 1992 kozen de Koerden voor het eerst een eigen parlement en een eigen regering. Het gebied in Noord-Irak is groot, maar het is de droom van de Koerden om in de toekomst één groot Koerdistan te vormen met delen van Iran, Turkije, Syrië en de voormalige Sovjet-Unie erbij.

Lange tijd waren de twee grootste Koerdische verzetsbewegingen elkaars grootste rivaal. Daarbij waren ze tot de tanden bewapend en woedde er van 1994 tot 1998 een burgeroorlog in Noord-Irak tussen de Koerdische Democratische Partij (KDP) van Massoud Barzani, de huidige president van Koerdistan, en de Patriottische Unie van Koerdistan (PUK)

van Jalal Talabani, voormalig president van Irak (2005-2014). De burgeroorlog had duizenden doden tot gevolg en vele inwoners vluchtten naar zowel Iran als Europa. Daarnaast vluchtten mensen ook binnen Noord-Irak richting de gebieden die tot hun eigen partij behoorden.

Na de burgeroorlog bundelden de twee partijen hun krachten in hun verzet tegen Saddam. De Amerikaanse inval in 2003 zorgde ervoor dat Noord-Irak een bijna volledig autonoom gebied kon vormen. Honderdduizenden vluchtelingen uit andere delen van Irak wisten hun toevlucht te vinden in Koerdistan. Peshmerga, Koerdische strijders, hebben aan de zijde van de Amerikanen gevochten tegen radicale groepen en ook nu vechten ze mee tegen de Islamitische Staat (IS). Koerdistan is nog steeds een autonoom gebied met een groeiende invloedssfeer, economie en welvaart en met de groeiende hoop op uiteindelijk onafhankelijkheid. In de nieuwe Iraakse grondwet van 2003 wordt Koerdistan erkend als federale staat binnen Irak.

GOLFOORLOG VAN 1990-1991

In 1990 trok Irak met succes Koeweit binnen. In zeer korte tijd namen ze het land in. Het conflict met Koeweit stond al tijdens de Irak-Iranoorlog en groeide daarna gestaag. Door de financiering van de Iran-Irakoerlog had Irak grote schulden opgebouwd bij verschillende landen, waaronder Koeweit. Het conflict over deze schuldenkwestie liep uit de hand toen Koeweit militaire installaties neerzette en oliebronnen aanboorde op Irakees grondgebied. Ze wonnen daarnaast meer olie dan was afgesproken, waardoor de prijs daalde en Irak inkomsten misliep. Op dat moment was de maat vol voor Saddam. Onderhandelingen tussen beide landen leverden geen resultaat op en Irak viel Koeweit binnen, onder de verklaring dat Koeweit een provincie was van Irak. Direct na de Iraakse invasie in Koeweit

werd de aanval veroordeeld door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en volgden er economische sancties tegen Irak. In 1991 verdreef een coalitie van dertig landen onder de leiding van de VS Irak uit Koeweit. Voor het eerst in de geschiedenis werden er live-beelden getoond van de gevechten aan de frontlinie, waardoor de oorlog de bijnaam *video game war* kreeg. Koeweit was bevrijd, maar Saddam bleef aan de macht.

AMERIKAANSE INVAL 2003

Twaalf jaar nadat George Bush sr. de Iraakse troepen had verdreven uit Koeweit, leek zijn zoon definitief af te willen rekenen met Saddam Hoessein. Vermeende massavernietigingswapens waren aanleiding voor de Amerikanen en Britten om in maart 2003 Irak binnen te vallen. Alle maatregelen moesten worden genomen om te voorkomen dat de Iraakse leider deze wapens in handen zou kunnen spelen van terreurgroepen. De wapens zijn echter nooit gevonden en ook de eventuele relatie tussen Saddam en Osama bin Laden kon niet worden aangetoond. Toch werd het land ontdaan van de gevreesde dictator; 21 dagen na het begin van de oorlog in Irak werd Bagdad al ingenomen. Irak moest een baken van democratie en efficiënte oliewinning gaan vormen in het Midden-Oosten. De val van het regime van Saddam Hoessein werd gesymboliseerd door het neerhalen van zijn standbeeld in het centrum van de hoofdstad.

De macht over het land was nu in handen van de sjiitische meerderheid. De soennitische minderheid in Irak, die tijdens het regime van Saddam de dienst uitmaakte, is nu veel minder invloedrijk. De Amerikaans-Britse invasie heeft de sjiitische meerderheid tot winnaar gemaakt. Onder de soennitische Saddam werden ze achtergesteld, maar nu konden ze hun nieuwe machtspositie etaleren. Met hoge functies in de politiek en daarbuiten hebben de sjiieten het

voor het zeggen. De soennieten hebben dit nooit goed kunnen verkroppen, onder andere vanwege de rol van de Amerikanen, die ervoor zorgden dat duizende soennieten uit hun functie werden ontheven.

‘Ooit was de olie onze zegen, maar inmiddels is het de vloek van Irak. Zonder olie was het hier nooit zo’n chaos geworden,’ verzucht Landy, een Assyrische journaliste die ik ook heb leren kennen op de Bagdad Filmschool. Elke dag staan er berichten in de krant over aanslagen in Irak. Dat is de afgelopen jaren niet minder geworden, al zijn de krantenberichten wel korter geworden. De sektarische verschillen tussen soennieten en sjiieten zorgen voor veel onrust en aanslagen.

GESPREK MET DE PRESIDENT

Ruim twee jaar na de Amerikaanse inval in 2003 sta ik samen met mijn collega’s Tom en Joris voor het eerst op de luchthaven in Bagdad voor het tv-programma *NOVA*. Ik heb een interview weten te regelen met de net aangestelde, democratisch verkozen president Jalal Talabani. Het is mijn eerste klus in het buitenland en het feit dat we vanaf het vliegveld over de *Highway of Death* naar het centrum van de stad moeten rijden vergroot de zenuwen des te meer. Deze weg heeft zijn bijnaam verdiend aan de aanslagen die er elke dag plaatsvinden. De voortdurende aanslagen en explosies eisen hun tol; Bagdad is veranderd in een stad van beton en prikkeldraad; een poging om bommen buiten te houden. De betonblokken zijn metershoog en staan voor regeringsgebouwen, hotels, om wijken heen en zelfs om markten ter bescherming van marktbezoekers. Vaak helpen ze maar gedeeltelijk tegen de verwoesting die de bommen aanrichten.

Tijdens ons bezoek in 2005 vinden er verschillende aanslagen plaats, waardoor we de president in eerste instantie niet te spreken kunnen krijgen. Hij zit vast in zijn residentie en kan vanwege het geweld niet naar zijn kantoor in de *Green Zone* komen. De Green Zone is een zwaar beveiligde wijk in de stad, die voor de inval van de Amerikanen gold als het administratieve centrum van de Baath-partij. Verschillende ministeries, militaire basissen en presidentiële paleizen zijn hier gevestigd. Na de invasie in 2003 werd de wijk in beslag genomen door de Amerikanen, tijdens een van de zwaarste gevechten die de stad heeft gekend. De enorm hoge betonmuren om de wijk heen, in combinatie met de zwaarbewaakte checkpoints, maken het op dat moment de veiligste wijk van Bagdad. Nadat de Amerikanen in 2010 Irak verlieten, zijn veel van de faciliteiten in de Green Zone weer in handen van de Iraakse regering.

Na een bezoek aan de Nederlandse ambassade, ook gesitueerd in de Green Zone, heb ik veel moeite om mijn chauffeur, Ahmed, te bereiken. Het telefoonnetwerk is buitengewoon slecht vanwege alle netwerkblokkeringen. Ahmed mag de Green Zone niet in, dus hebben we buiten bij een van de ingangen afgesproken, een plek waar hij niet eindelijk kan wachten, aangezien militairen dat verdacht zullen vinden. We moeten onze ontmoeting dus exact timen, wat een moeilijke opgave blijkt te zijn na de vele mislukte telefoontjes. Als ik buiten de poort word afgezet door de Nederlandse beveiligers van de ambassade, staat Ahmed gelukkig op de afgesproken plek. Ik stap de gepantserde auto van de ambassade uit en neem plaats in de aftandse auto van Ahmed. Ik doe snel mijn hoofddoek om en we rijden weg. Dit zijn momenten waarop ik sterk besef hoe lastig het leven voor veel Irakezen moet zijn, het continu te moeten denken aan je veiligheid. ‘Je went eraan, wat moet je anders? Altijd maar thuiszitten? Dat is geen optie voor mij,’ zegt Landy als ik haar vraag hoe zij hiermee omgaat.

PALESTINE HOTEL

Mijn reis in januari 2010 naar Bagdad staat me nog helder voor de geest. Ik arriveer een dag na een grote bomaanslag bij het Palestine Hotel, het hotel waar ik zou overnachten. Normaal gesproken verblijf ik in een ander hotel, maar ook daar heeft net een explosie plaatsgevonden. De reeks van explosies vinden vrijwel exact 24 uur voor mijn aankomst plaats. Op de rotonde voor het hotel staan de restanten van het standbeeld van Saddam Hoessein. De beelden van de Irakezen en Amerikanen die samen het standbeeld neerhaalden in 2003 staan me nog levendig voor de geest. De moeite die het kostte om het beeld van zijn sokkel af te krijgen is illustratief voor de taaiheid van het regime van Saddam. Nu is er op de restanten een groen, modern beeld neergezet. 'Vind je ook niet dat het op een insect lijkt?' vraagt mijn chauffeur Ahmed. Hij heeft ergens wel gelijk.

Alle ramen van het ongeveer twintig verdiepingen tellende hotel liggen aan diggelen. Overal waar je loopt knarst er gebroken glas onder je schoenen. Iedereen is druk bezig puin te ruimen en de glaszetter zal morgen de ramen komen vervangen. Tijdens de drie weken dat ik hier verblijf, worden er meerdere bruiloften gevierd in het hotel. Een week na de aanslag melden de eerste bruidsparen zich alweer. 'Het leven gaat gewoon door. We laten ons niet kapot maken door politiek geouwehoer en getouwtrek over de macht dat resulteert in explosies,' vertelt Omar me terwijl hij achter de bruidegom, zijn broertje, aanloopt richting de lobby van het hotel.

Op een later moment, terwijl we met een groepje mensen in de tuin van het hotel zitten, vertelt Omar me dat ondanks het feit dat het regime van Saddam repressief was, angst zaaide en hij als cameraman geen onafhankelijke films mocht maken, het in elk geval wel veilig was in Irak. Afgezien van de onderdrukking van de sjiieten was er vol-

gens hem wel meer eenheid dan er nu is. Even later voegt hij bijna fluisterend eraan toe dat hij soms terugverlangt naar het Irak van vóór de invasie van de Amerikanen. Een mening die in deze groep van cameramensen, filmmakers en creatievelingen blijkbaar niet hardop gezegd kan worden, maar die langzaam door steeds meer mensen wordt gedeeld. Was de harde hand van een sterke leider nodig als bindmiddel voor dit land? Deze vraag wordt steeds vaker bevestigend beantwoord.

SOENNIETEN/SJIETEN

Mijn vrienden en kennissen die ik de afgelopen jaren in Bagdad en Noord-Irak heb leren kennen blijven erop hameren dat de scheiding tussen de sjiieten en soennieten vooral is opgelaaid na de inval van de Amerikanen. 'Vroeger woonden we naast elkaar en door elkaar heen. Als je de wijken nu bekijkt, zie je dat iedereen met hetzelfde geloof bij elkaar woont,' vertelt Landy.

SOENNISME VERSUS SJIISME

Het soennisme en het sjiisme zijn de twee grootste vertakkingen binnen het islamitische geloof. Zolang de islam bestaat is er al een verschil tussen deze twee takken.

Volgens de sjiieten is de Koran het boek van Allah en is Mohammed zijn profeet. Voordat hij stierf in 632 wees hij zijn neef Ali aan als nieuwe leider. Alle twaalf imams die volgden waren net als Ali bloedverwanten van de profeet, want het leiderschap moest in de familie blijven. De oude imams worden jaarlijks herdacht en er hangen portretten van hen door de straten van Irak. Elke sjiiet kiest voor een nog levende imam en zijn interpretaties van de Koran.

Ook volgens de soennieten is de Koran het boek van Allah en is Mohammed zijn profeet. Soennieten geloven echter dat de profeet geen opvolger heeft aangewezen. Aboe Bakr, de schoonvader en tevens adviseur van de profeet,

werd na zijn dood de nieuwe religieuze leider, omdat hij het gebed ook al had geleid toen de profeet ziek was. Na Aboe Bakr volgden er nog drie leiders die werden beschouwd als de beste voorbeelden voor moslims. Herinterpretatie van de Koran is voor soennieten niet mogelijk. Een imam is slechts de leider tijdens het vrijdagmiddaggebed. Ongeveer 90 procent van de moslims in de wereld is soenniet, een grote meerderheid.

IRAK VANDAAG DE DAG

In de zomer van 2014 ben ik met een ploeg van Nieuwsuur in Irak om verslag te doen van de oprukkende is. Ik bevind me ten zuiden van de oliestad Kirkuk, in een huisje dat een paar honderd meter van het is-front vandaan staat. Gedurende de middag staan de mannen die in dit huis verblijven langzaam op om zich klaar te maken voor wat de rest van de dag gaat brengen. Ik zit op een gammel bankje en word vergezeld door de commandant. 'Nu is het rustig,' zegt hij, 'maar elke dag rond een uur of vier begint het gesodemieter.' Ik kijk snel even op mijn telefoon en zie dat het iets voor vieren is. Mijn collega's zijn iets verder gelopen om nog dichterbij het front te komen; ik ben in het huisje achtergebleven. Dit geeft me de kans om met de mannen te praten. 'Elke middag beginnen ze te schieten. Wij gaan niet achter ze aan, maar we zorgen er wel voor dat ze niet verder onze kant op komen.' De Koerden hebben dit gebied in handen gekregen nadat het Iraakse leger wegvlochtte voor de is. Op de vraag of ze het terug zullen geven aan de regering in Bagdad, lacht hij uitbundig en antwoordt: 'Nee, dat is nu in onze handen en dat blijft zo. Oorspronkelijk was het namelijk al van ons.' Als ik vraag of een groot Koerdistan de droom is van de Koerden, zegt hij: 'Dat is onze droom en bijna onze werkelijkheid.' Hij kijkt om zich heen; de andere mannen knikken instemmend. Als het team weer compleet is en we terugrijden naar Erbil gaan de mannen naar

alle waarschijnlijkheid weer een onrustige avond en nacht tegemoet. De uitdaging die de is voor Irak vormt is gigantisch en zal het land nog verder op de proef stellen. Als er een overwinning komt op de is met behulp van de goed getrainde Peshmerga zal dit de positie van de Koerdische regio, die al 25 jaar voor volledige onafhankelijkheid vecht, in de Iraakse federale staat versterken.

Ondanks de intensieve strijd om gebied terug te winnen van de is-strijders heerst er grote ontevredenheid onder het overgrote deel van de Irakezen. Het probleem dat grote groepen politiek werden buitengesloten is deels opgelost door de nieuwe overheid. Er is echter meer aan de hand – de leefomstandigheden zouden voor alle Irakezen verbeterd moeten worden. De sociale en economische problemen zullen aangepakt moeten worden, iets wat niet alleen essentieel is voor herstel op de korte termijn, maar ook op lange termijn. De problemen liggen dieper dan alleen de sektarische onrust die er heerst.